

Nevládní organizace při kontrole obchodu se zbraněmi a vojenským materiálem ve vybraných zemích

(Finsko, Německo, Nizozemí, Slovensko, Švédsko, Švýcarsko, Velká Británie)

Materiál byl zpracován v rámci společného projektu organizací NESEHNUTÍ, Amnesty International a Ekumenické akademie a díky finanční podpoře Nadace rozvoje občanské společnosti programu Lidská práva.

*Autoři: Jiří Silný (rešerše a celkové redakční zpracování)
Petr Šremer a Codruta Guran (rešerše)*

Úvod

Účelem studie bylo získat srovnávací materiál o činnosti nevládních organizací, zabývajících se otázkami kontroly obchodu se zbraněmi a vojenským materiálem v některých evropských zemích. Shromážděním takových informací získáváme především přehled o tom, které problémy jednotlivé nevládní organizace identifikovaly jako natolik závažné, že jim věnují svou pozornost a zaměřují na ně své aktivity. Vzhledem k tomu, že nevládní organizace obvykle disponují jen omezenými kapacitami a musí proto pečlivě volit, jak jich co nejefektivněji využít, má taková volba zpravidla velkou vypovídací hodnotu a rychle nás upozorní na hlavní problémy ale i na mechanismy, kterých v jednotlivých zemích občanská společnost může efektivně využívat pro kontrolu nebo i aktivní působení na praxi obchodování se zbraněmi a vojenským materiálem a další související oblasti.

Tyto poznatky mají, spolu s dalšími materiály, posloužit k přípravě textů, určených pro českou veřejnost a české zákonodárce jako pomoc ke zlepšení situace kontroly obchodu se zbraněmi v České republice.

Při sběru informací jsme postupovali dvojím způsobem. Obrátili jsme se na množství potenciálních partnerů z okruhu nevládních organizací, které se problematikou obchodu se zbraněmi zabývají nebo tuto činnost přímo monitorují. Rozeslali jsme elektronický dotazník a komunikovali jsme s řadou z těchto organizací také telefonicky. Přesto byla odezva poměrně malá – použitelné výsledky jsme získali vlastně jen ve dvou případech (Slovensko a Švédsko). Proto hlavní část informací, které jsme získali, pochází z rešerší na internetu, doplňovaných příležitostně telefonickými konzultacemi.

Na základě existujících kontaktů, dostupnosti informací a v zájmu zachycení různorodých situací jsme posléze zvolili následující země: Finsko, Německo, Nizozemí, Slovensko, Švédsko, Švýcarsko, Velkou Británii. Situace v jednotlivých zemích se výrazně liší jak na straně produkce zbraní a obchodu s nimi a kontroly obchodu, tak na straně aktivit nevládních organizací. Vzhledem k dostupnosti informací i rozmanité situaci v jednotlivých zemích se liší rozsahem i způsobem zpracování jejich portréty v této studii.

Aktivity nevládních organizací sledujeme zpravidla v posledních dvou letech, resp. podle nejnovějších dostupných zpráv.

Zprávy z jednotlivých zemí

Finsko

Finsko je z hlediska našeho zkoumání zemí s velmi dobrou situací, pokud jde o přehlednost, transparentnost a o dodržování pravidel obchodu se zbraněmi a vojenským materiálem i pokud jde o veřejnou kontrolu nad těmito transakcemi. Paradoxně to ale znamená, že těmto otázkám není ze strany občanské společnosti věnována příliš velká pozornost.

Hlavním finským producentem zbraní je firma Patria, která je ze 74 % vlastněna státem, 26 % patří firmě EADS. Jen část produkce této firmy tvoří zbraně a zbraňové systémy.

Na činnost finských nevládních organizací mělo v roce 2006 vliv předsednictví Finska v rámci Evropské unie, které je vedlo ke snahám prosadit některé priority prostřednictvím finské vlády na pořad jednání EU. Patřila k nim i kontrola obchodu se zbraněmi, především s malými, ale také lobování, aby Finsko nepodpořilo uvolnění embarga na dodávky zbraní Číně – především kvůli nedostatečnému dodržování lidských práv.

Finsko skutečně vystupuje na mezinárodním poli ve prospěch kontroly obchodu se zbraněmi (ATT ale i další snahy) a i na domácí půdě vláda konzultuje s nevládními organizacemi i s dalšími zainteresovanými stranami svou politiku.

Námítky byly vzneseny i proti prodeji zbraní Spojeným státům, jakožto zemi vedoucí válku, a také obchody s Izraelem byly kritizovány, vzhledem ke konfliktu s Libanonem i jednání vůči Palestinské samosprávě. Tyto snahy nebyly ale nijak masivní a i proto ve finské exportní politice v tomto ohledu převážily pragmatické důvody, v dodávkách se pokračovalo.

Pokud jde o finské dovozy, objevily se spory kolem nákupu nizozemských minometů, které sice byly nakoupeny v rámci strategie odklonu od užívání pozemních min (Finsko plánuje přístup k Ottawské smlouvě na rok 2012), ale ukázalo se, že jako náboje mají být používány i kazetové bomby dovážené z Izraele. Po parlamentní interpelaci a dalších jednáních nakonec

Finsko přistoupilo k procesu z Oslo a tento typ munice z humanitárních důvodů odmítlo.

Finské organizace Peace Union, KATU, Committee of 100 a další spolupracovaly s mezinárodními organizacemi jako Saferworld, Amnesty International, Basic především na společné podpoře mezinárodní smlouvy o obchodu se zbraněmi (ATT) v rámci systému OSN.

Finské organizace také vytvořily společnou pracovní skupinu zabývající se malými zbraněmi. Žádná finská organizace ale podle dostupných informací v současné době nesleduje soustavně obchody se zbraněmi, produkci, udělování licencí atd. Je to dáno nedostatečnými kapacitami nevládních organizací ale i tím, že se veřejnost o otázky kontroly obchodu málo zajímá.

Finsko velmi striktně dodržuje mezinárodní pravidla (EU Code of conduct a další) a jeho obchody se zbraněmi jsou velmi transparentní. Občané mohou získat informace o všech udělených licencích ale i o žádostech, které jsou v rozhodování nebo byly zamítnuty. Stejně jako ostatní rozhodnutí vlády, je i rozhodování o výzbroji, exportu zbraní atd. ve veřejně přístupných zápisech a to i na internetu. Rozhodnutí ministerstva obrany o udělování licencí jsou sdělena na požádání. V tomto ohledu je Finsko vzorovou zemí. Ve skutečnosti je zájem o takové informace malý. Snahy o zavedení režimu utajení z konkurenčních důvodů nebyly i z tohoto důvodu úspěšné. V praxi to probíhá tak, že před podáním formální žádosti se firmy dotazují neformálně (o tom se zápisy nevedou) a pokud je předem jasné, že by licenci nedostaly, ani o ni nežadají. Pro firmy pak existuje přece jen určitá možnost finské licenční řízení obejít. V rámci nordického společenství obranného průmyslu NORDAC si mohou žadatelé vybrat, v které zemi o licenci požádají. Ale i v ostatních severských zemích jsou kontrolní standardy poměrně vysoké.

Oficiální zprávy jsou zveřejňovány s ročním zpožděním – nevládní organizace žádají, aby se termín zkrátil.

Ve Finsku vznikla nově ale také asociace držitelů zbraní, aby bránila právo občanů vlastnit zbraň – jedná se především o lovecké zbraně. Díky nim má Finsko třetí největší počet soukromých zbraní na hlavu – po Spojených státech a Jemenu.

Německo

Německo patří k největším výrobcům a exportérům zbraní a vojenského materiálu (4. místo v exportu) a také k důležitým aktérům mezinárodní politiky. I vzhledem k historii se německé vlády snaží vystupovat korektně a dodržovat mezinárodní závazky a pravidla, na druhé straně hrají významnou roli zájmy německého zbrojního průmyslu. Při velkých objemech produkce a obchodu se nepochybně vyskytují nedostatky. Přitom vyhlásila německá vláda v roce 2000 Směrnice pro vývoz zbraní, které by měly takovým praktikám bránit, podle názoru nevládních organizací se jimi vlády ale příliš neřídí. Kritizován je rovněž růst vývozu – v roce 2005 o 10 % více než v roce předchozím, celková hodnota dosáhla 4,22 miliardy euro.

Ostré stanovisko zaujímá např. „Kampaň proti zbrojním exportům“ (Kampagne gegen Rüstungsexport) nebo mírová organizace „Žít bez zbrojení“ (Ohne Rüstung leben)

V Německu působí velké množství nevládních organizací, které buď provádějí výzkum nebo se zabývají působením na veřejnost, organizováním kampaní, lobováním apod. V této oblasti jsou také aktivní církve a organizace církvím blízké. Přitom existuje různá míra spolupráce při kampaních, některé aktivity probíhají paralelně. Uvádíme některá z témat a aktivit spojených s výrobou a obchodem se zbraněmi, kterými se významné německé nevládní organizace zabývají v současné době.

Je to především kritika vládní politiky, pokud jde o dodávky německých zbraní do krizových regionů. Citlivé téma německých exportů zbraní jsou dodávky na Blízký Východ. Opakovaně jsou ze strany nevládních organizací kritizovány dodávky vojenské techniky Izraeli (automobily, ponorky, součástky) ale také spolupráce při zbrojní výrobě (předávání technických znalostí apod.). V opačném směru proudí ale také zbraně – např. samopaly uzi jsou užívány i v německé armádě. Další dodávky zbraní pro blízkovýchodní region směřují do Saudské Arábie a do Jordánska. Na dodávky zbraní do Nepálu upozorňovala organizace BUKO, která spolu s dalšími v rámci kampaně za omezení malých zbraní sleduje také nejen exporty ale i udílení licencí na nový model samopalu G -36 od firmy Heckler a Koch určený pro bundeswehr ale i na export. Dalším tématem je kontrola, zda starý zbrojní materiál je skutečně průkazně sešrotován. Otázka transparentnosti obchodů, hlavně u souhrnných

dodávek a dodávek dílů, zůstává jednou z hlavních bodů kritiky.

Důležitou roli v Německu hraje také kampaň na kontrolu munice, iniciovaná německou částí katolického hnutí Pax Christi v listopadu 2006. Tato snaha se opírá o studii (<http://www.rib-ev.de/shared/Munitionsstudie.doc>), která mimo jiné dokumentuje zavádění nového typu munice pro samopaly MP 7 vyráběné firmou Heckler a Koch. Tato munice působí obdobná zranění jako zakázané střely dum-dum, přesto se užívá v německé a armádě a je také vyvážena.

Významná organizace zaměřená na výzkum otázek spojených se zbrojením, Bonnské Mezinárodní centrum pro konverzi (BICC - The Bonn International Center for Conversion), mj. upozorňuje na zmizení velkého množství amerických zbraní dodaných do Iráku a nedostatečnost jejich sledovatelnosti. Tato organizace mj. systematicky porovnává a zpřístupňuje informace o systémech udělování licencí na obchod se zbraněmi v jednotlivých zemích.

Různé organizace (Amesty International, Oxfam Deutschland) pořádaly akce v souvislosti s procesem přípravy budoucí smlouvy o obchodu se zbraněmi (Arms Trade Treaty) na půdě OSN. Protože Německo patří k zemím, které smlouvu prosazují, požadují nevládní organizace, aby v tomto ohledu německá vláda byla také příkladná ve svém chování a požadavky smlouvy plnila už v době před jejím vstoupením v platnost, což zatím, podle jejich názoru, nečiní.

Německá mírová společnost (Deutsche Friedensgesellschaft) se soustřeďuje v kampani „Kroky k odzbrojení“ na snahu o zastavení zbrojních exportů a produkce malých zbraní. Spolupracuje úzce se sítí DAKS (Německá akční síť pro zákaz malých zbraní; Deutsches Aktionsnetz Kleinwaffen Stoppen). Ve společném prohlášení připomínají, že celosvětově je používáno kolem 500 milionů kusů malých zbraní a působí 90 % úmrtí v ozbrojených konfliktech. Přitom Spolková republika Německo patří k hlavním producentům. Odhadem je ve světě užíváno 7 – 10 milionů samopalů G3 oberndorfské firmy Heckler a Koch a dalších 15 zahraničních firem, které mají na tuto zbraň licenci. Přitom dochází k přezbrojování bundeswehru, který dostane nový model samopalu G36 a 400.000 kusů staršího modelu má

být vyřazeno a sešrotováno – existuje nebezpečí, že bude snaha část exportovat. I nové samopaly se už vyvázejí a dochází k udělování licencí (Španělsko).

Vedle specializovaných nevládních organizací působí na veřejné mínění i další iniciativy. Např. významný alternativní divadelní soubor Berliner Compagnie uvádí divadelní hru Beihilfe zum Export (Napomáhání exportu), pranýřující praktiky německých obchodníků se zbraněmi.

Nizozemí

I Nizozemí patří k velkým producentům a exportérům zbraní a vojenského materiálu a jeho podíl na obchodu roste. Ve zprávě na konferenci ENAAT v dubnu 2007 je komentován vzestup Nizozemí mezi zbrojnými exportéry, podle SIPRI zaujalo v roce 2006 páté místo (z předchozího osmého). Celková výše exportu dosáhla 1,2 miliardy euro. Vzhledem k udělení významných licencí pro rok 2006 (Indonésie, Chile, Oman, Spojené království, Finsko, Litva) se počítá i s dalším růstem.

Podle kritiky nevládních organizací je mezi 30 hlavními odběrateli řada režimů nedodržujících lidská práva, zapojených do konfliktů nebo s významnou populací žijící v chudobě. Jmenovitě to jsou například Indonésie, Egypt, Turecko, Bangladéš, Taiwan nebo Saudská Arábie

Nizozemí představuje také důležitou tranzitní zemi pro zbrojní dodávky pocházející ze zemí NATO nebo z EU – např. dodávky zbraní z USA pro Izrael. Stovky tisíc kusů munice z České republiky putovaly přes Nizozemí do Kazachstánu, Bangladéše, Jordánska a Keni. Nevládní organizace mj. zorganizovaly protestní akce proti exportu zbraní do Izraele přes letiště Shipol.

Podařilo se také odhalit a zveřejnit případ nelegálních dodávek zbraní do Eritrey, který se táhne od roku 2003. Přestože nizozemské úřady zadržely lodní dodávku součástí pro tanky a vojenských vozidel deklarovanou jako zemědělské stroje, připustily, aby pod záminkou, že bude případ řešen v Belgii, nakonec loď i s dodávkou odplula tam, kam směřovala. Přitom v tomto případě nebyl zatím nikdo potrestán.

Dalším kontroverzním tématem se v Nizozemí stala finanční účast významných penzijních fondů ve firmách vyrábějících pozemní miny a kazetové bomby. Veřejný tlak tyto společnosti donutil své investice stáhnout. Snahou nevládních organizací je, aby penzijní fondy deklarovaly etické zásady investování, které by zahrnujly vyloučení jakékoli zbrojní výroby. Kampaním se nepodařilo zabránit dodávce čtyř vojenských plavidel pro Indonésii. Tato zakázka v celkové hodnotě kolem miliardy euro je vůbec největším nizozemským vojenským obchodem.

Ve spolupráci se zahraničními partnery vytvořily nevládní organizace přehled evropských agentur poskytujících exportní půjčky na zbraňové obchody.

Slovensko

Slovensko patří se svým postsocialistickým dědictvím stále k významným producentům zbraní a vojenského materiálu v regionu a čelí s tím spojeným komplikacím. Studie Human Rights Watch z roku 2004 představila Slovensko jako zemi s řadou problémů, pokud jde o kontrolu exportu zbraní, a zdokumentovala několik případů, kdy se slovenské zbraně a munice dostaly do zemí spadajících pod mezinárodní embargo, jako je Libérie nebo Irán.

Přehled o současné situaci v kontrole obchodu se zbraněmi a vojenským materiálem poskytla slovenská odbočka Amnesty International prostřednictvím odpovědí na náš dotazník:

„Na Slovensku vydává licence pro každý obchod ministerstvo hospodářství, přičemž je potřebný souhlas ministerstva zahraničních věcí (právo veta).

Právo zamítnout nebo rozhodnout o udělení licence je svěřeno řediteli odboru řízení pro obchod s citlivým zbožím (podle č. 39 bod 5.7. Organizačního pořádku MH SR). Podle organizační struktury není zřejmé, kdo je ředitelem.

Pokud jde o možný vliv nevládních organizací a veřejnosti na proces udělování exportních licencí, uvádí AI jen možnost pořádání kampaní a využívání veřejných apelů na vládu. Není také znám případ, kdy by se zdařilo zabránit problematickým obchodům, především proto, že jsou známy až po uskutečnění. Tak tomu bylo i v případě, kdy Slovensko darovalo staré zbraně vládě Afghánistánu. Celá operace byla zaštitěna mezivládní dohodou o vzájemné pomoci, čímž nebylo možné obchodu zabránit.

Zprávy o vývozech zbraní (doposud vydané 2) jsou za Slovensko publikovány na:

<http://www.economy.gov.sk/index/go.php?id=1726>

kde je přesně uvedené: Obchodní jméno, IČO, specifikace vojenského materiálu v uděleném povolení a platnost vydaného povolení s uvedením přesného data.

Žadatel o exportní licenci má povinnost nahlašovat údaje, uvedené na <http://www.economy.gov.sk/index/go.php?id=951>“

Slovenská Amnesty International nemá informace o současné praxi poskytování informací veřejnosti, protože v poslední době o žádné informace nežádali. Po období, kdy byla tendence informace utajovat, jsou vydávány oficiální zprávy a tím diskuse ustaly. Pravděpodobně ale nejsou nadále poskytovány informace o neuskutečněných obchodech – z důvodu obchodního tajemství. Na Slovensku existuje celá řada firem, které obchodují se zbraněmi a vojenským materiálem. Jejich seznam je uveden na stránkách ministerstva hospodářství: <http://www.economy.gov.sk/index/go.php?id=1305>

Švédsko

Také Švédsko patří k zemím, jejichž vývoz zbraní a vojenského materiálu každoročně roste – ve srovnání s rokem 2001 byla hodnota exportu roku 2006 trojnásobná. V celosvětovém srovnání je na osmém místě (SIPRI). Největší zakázky představují dodávky stíhaček Gripen, radarových systémů a vojenských automobilů, největšími odběrateli jsou Jižní Afrika, Nizozemí, Pákistán. 70 % výroby přitom připadá na firmu SAAB s velmi rozmanitou produkcí: od ručních zbraní až po stíhačky. 20% podíl ve firmě SAAB má britská BAE, velmi aktivní zejména v obchodech s Gripeny. BAE má ve Švédsku i vlastní dceřinné firmy a další významní producenti jsou Kockum a Volvo (motory).

Nejznámějším obchodníkem se zbraněmi je firma Bofors (nyní rozdělena do dvou částí, jednu vlastní BAE Systems a druhou Saab) a FFV (bývalá vládní společnost, nyní pod správou Saabu).

Největším obchodem poslední doby byly dodávky radarových systémů pro Pákistán v hodnotě 8,3 miliardy švédských korun (asi 830 milionů eur). Tento obchod byl nevládními organizacemi kritizován především z hlediska rozvojového: v Pákistánu žije velká část obyvatelstva v chudobě a bez dostatečné zdravotní péče a vláda by měla vynakládat prostředky spíše na zlepšení jejich situace.

Jako ještě spornější se jeví jednání o možných dodávkách stíhaček Gripen do Indie, přitom má o letouny zájem i Pákistán. Obě země disponují atomovými zbraněmi a tak by se stíhačky mohly stát nosiči těchto zbraní. Nevládní organizace doufají, že tato možnost zabrání obchodu.

Pokud jde o malé zbraně, nepatří Švédsko k velkým producentům, ale přesto jsou jeho produkty užívány v konfliktech: např. švédské AT4 od firmy Saab Bofors Dynamics používají americké jednotky v Iráku. Swedish Network on Small Arms (SANSA) produkci i obchody monitoruje a kampaní podporuje proces směřující k uzavření smlouvy o obchodu se zbraněmi. Tato síť se stala také akcionářem firmy SAAB, aby mohla kritizovat důsledky její činnosti při setkání akcionářů, ostatním akcionářům také předkládá alternativní výroční zprávu popisující důsledky zbrojních dodávek firmy.

V centru veřejné pozornosti ale i oficiálního vyšetřování je i podezření z korupce při dodávce Gripenů pro Českou republiku.

Od švédské organizace Swedish Peace and Arbitration Society jsme také dostali vyplněný dotazník. Shrnutí získaných údajů následuje:

Ve Švédsku má hlavní odpovědnost za export zbraní vláda - problematikou vývozu zbraní se zabývá ministr zahraničního obchodu.

V roce 1985 byla založena i Rada pro kontrolu exportu (Export Control Council). V posledních letech se objem informací a statistik ve vládních zprávách pod tlakem nevládních organizací postupně zvyšoval. V současné době zahrnuje systém kontroly exportu zbraní ve Švédsku mezinárodní spolupráci v těchto oblastech, stručnou statistiku o licencích na vývozu a aktuálním exportu, směrnice a jiná nařízení platná pro švédský vývoz zbraní a informace o mezinárodních embarzích na dovoz zbraní.

(<http://www.svenskafreds.se/english/material.shtml#govrep>)

Nejpodrobnější informace o licencích a aktuálních dovozech v nejširších kategoriích do všech cílových zemí obsahuje vládní zpráva (obvykle zveřejňována v březnu, viz Příloha 1). Vládní zpráva je nejdostupnější zdroj informací pro nejširší veřejnost. Jiné dostupné a otevřené zdroje jsou zdroje z centrálního statistického úřadu, informace podávané do registru Spojených národů a zprávy do parlamentních výborů, například ústavního výboru, který občas vyšetřuje stížnosti na vývozy zbraní a související případy.

Od roku 1996 má však odpovědnost za konkrétní rozhodnutí o udělených vývozních licencích Inspekce pro strategické výrobky (ISP – www.isp.se).

Ředitel inspekce je hlavní osobou, která přijímá konečné rozhodnutí.

Hlavní a rozsáhlejší případy ředitel Inspekce pro strategické výrobky konzultuje s Radou pro kontrolu exportu – skupina vybraných politiků ze všech stran. Všechny případy exportů jsou oznamovány Radě.

Politická kontrola funguje asi tak, že Inspekce pro strategické výrobky vypracovává statistiku pro vládu, která je zahrnuta do výroční vládní zprávy (<http://www.svenskafreds.se/english/material.shtml#govrep>).

Zpráva je zasílaná parlamentu. Výbor pro zahraniční otázky diskutuje všechny návrhy a předkládá svá rozhodnutí parlamentu k přijetí usnesení. Po projednání v parlamentu je o zprávě hlasováno. Zpráva samozřejmě neobsahuje žádné podrobnosti.

Certifikát konečného uživatele

Udělení všech exportních licencí pro vývoz zbraní je vázáno na získání certifikátu konečného uživatele. (<http://www.isp.se/sa/node.asp?node=543>)

Jestli si nějaká země přeje re-exporty zboží, pak potřebuje schválení od ISP. I když ISP ve skutečnosti nekontroluje ty případy, které jsou skutečnými kauzami.

Udělování licencí pro obchod se zbraněmi a vývozní licence

Po sérii exportních skandálů počátkem osmdesátých let vydala švédská vláda svou první výroční zprávu r. 1985 (pokrývající rok 1984), po které následoval návrh zákona za větší transparentnost a kontrolu obchodu se zbraněmi.

Podle švédského nařízení o vojenské výzbroji („The Military Equipment Ordinance“) (http://www.isp.se/documents/public/se/word/lagar/92_1303eng.doc) je dle části 8 nutno předložit Žádost na vývoz zbraní, která má podle části 6 zákona o vojenské výzbroji (1992:1300) obsahovat tyto informace:

1. jméno žadatele a místo trvalého pobytu,
2. druh, množství a hodnotu výzbroje,
3. kupujícího, příjemce a konečného uživatele,
4. důvod exportu,

5. požadovanou dobu platnosti povolení a plánované datum vývozu.

Veřejná kontrola exportu zbraní

Pokud jde o vliv veřejnosti a nevládních organizací na rozhodování, je těžké říci, co je skutečnou příčinou a co je výsledkem. Veřejná kontrola nevládních organizací a novinářů v r. 1980 vedla k odhalení celých nákladů nelegálních obchodů se zbraněmi. Přispělo to k značnému poklesu pašování zbraní a restriktivnější politice po dlouhá léta.

Od léta 2004 prošel švédský systém kontroly exportu úplnou revizí. Švédská společnost pro mír a odzbrojení (SPAS) iniciovala a koordinovala kampaň nevládních organizací za zpřísnění, posílení a lepší uskutečňování kontrolních opatření exportu zbraní. SPAS vydala zprávu, která obsahuje 30 konkrétních návrhů na zlepšení systému kontroly exportu zbraní.

Nevládní organizace mají pravidelné schůzky s Inspekcí pro strategické výrobky (ISP) a ministerstvem zahraničního obchodu o těchto otázkách i když neexistuje formální procedura zaručující podíl nevládních organizací na rozhodování.

Švédsko je sídlem nejvýznamnější organizace zabývající se výzkumem míru a všech souvisejících otázek včetně obchodu se zbraněmi a vojenským materiálem: Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI).

Švýcarsko

I Švýcarsko patří k exportérům zbraní, ve světovém měřítku zaujímá 15. místo.

Kontrolní funkci ve Švýcarsku má Komise pro kontrolu obchodu (Geschäftsprüfungskommission) při Národní radě. V roce 2006 např. uložila Spolkové radě, aby při expotech zbraní byl větší ohled než dosud kladen na stav ochrany lidských práv v zemích, kam jsou zbraně dodávány.

Švýcarská organizace Small Arms Survey sleduje a podporuje snahy o kontrolu brokerů – překupníků zbraní, jejichž působení umožňuje nelegální prodej zbraní. Na svých stránkách mj. monitorují jednání a snahy na půdě OSN o kontrolu tohoto typu obchodování.

Neméně důležité je vydávání přehledu Small Arms Trade Transparency Barometr, publikace zaměřené na stav kontroly obchodu s malými zbraněmi podle jednotlivých zemí. Zaměřuje se zejména na významné producentské země v Západní a Východní Evropě a v Severní Americe, vynechává země, kde jsou obchody transparentní, jako např. Dánsko a Nizozemí. Jsou sledovány především dvě hlavní kategorie transparentnosti: a) časnost, přístup, jasnost a obsáhlost informací a b) informovanost o poskytnutých a odmítnutých licencích a o dodávkách. Barometr hodnotí množství, přesnost a užitečnost veřejně dostupných informací, ale nemá možnost nezávisle posoudit jejich spolehlivost. Zdrojem jsou oficiální zprávy o exportech a mezinárodní celní informace.

Řada švýcarských organizací se zaměřuje na domácí problematiku, jako je kritizované riskantní přechovávání zbraní švýcarské armády v domácnostech nebo přímo požadavek zákazu držení zbraní. Aktivity sahají od kampaní, přes lobování až po umělecké aktivity, jaké představuje např. divadelní soubor Interpixel.

Velká Británie

Velká Británie patří do první desítky světových exportérů zbraní – v roce 2005 zaujímala sedmé místo.

Velká Británie patří také k zemím s rozvinutou občanskou společností a řada vlivných nevládních organizací se zabývá otázkami obchodu se zbraněmi. Pro naše téma je významná „Kampaň proti obchodu se zbraněmi“ (Campaign Against Arms Trade, CAAT), která spojuje řadu organizací. Kampaň pracuje na národní i na lokální úrovni a má ještě zvláštní sekce: univerzitní, církevní, odborářskou. Podáváme zde přehled jejích současných aktivit:

Podezření z korupce je spojeno s pravděpodobně největším britským zbrojním obchodem všech dob. Jedná se o dodávku 72 stíhaček eurofighter firmou BAE Saudské Arábii. Oficiální vyšetřování protikorupčního úřadu bylo ukončeno, ale CAAT usiluje o revizi tohoto rozhodnutí. Kampaň dosáhla úspěchu, když firma BAE byla nejvyšším soudem odsouzena k podání místopřísežného vysvětlení, jak se dostala k důvěrným materiálům kampaně, obsahujícím právní rozbor dalších chystaných kroků proti zmíněné firmě. To, že firma jednala v tomto případě protiprávně, posiluje podezření a zvyšuje naději na další úspěch jejích kritiků.

Kampaň usiluje o znovuotevření případu a chce přitom ukázat, jak firma BAE ovlivňuje chování vlády, místo toho, aby tomu bylo naopak. CAAT při tom spolupracuje s organizací usilující o sociální spravedlnost Corner House, stejně jako v dřívějších aktivitách zaměřených proti korupci. Společným tlakem se podařilo, že vláda uspořádala na téma korupce v obchodech se zbraněmi a vojenským materiálem v roce 2005 veřejnou konzultaci. Nakonec v rámci agentury poskytující záruky na exportní půjčky (Export Credits Guarantee Departement) skutečně došlo k výraznému zlepšení podmínek, např. v tom, že exportéři musí uvést jména obchodních agentů, kteří jsou v obchodě angažováni.

Dalším bodem je snaha o zrušení Defense Export Service Organisation (DESO), agentury pro podporu zbrojních exportů, která je součástí ministerstva obrany. Kampaň argumentuje tím, že se takto z daňových příjmů podporují soukromé firmy. Kampaň se obrací také na poslance. Druhou částí této kampaně je snaha zabránit tomu, aby vládní úředníci po ukončení své služby ve vládě bezprostředně odcházeli do zbrojních firem, jak se to často děje.

V době libanonského konfliktu vznikla kampaň za embargo na zbrojní dodávky do Izraele. I když přímé britské dodávky nejsou významné, důležitý je podíl britských komponent v amerických zbraňových systémech, které směřují do Izraele. Tato kampaň ale našla jen malou podporu veřejnosti.

CAAT protestuje proti zbrojařskému veletrhu DSEi, který pořádá pro ministerstvo obrany firma Reed Elsevier. Jedním z cílů kampaně je také, aby obce a regionální správa neinvestovaly své vklady do zbrojařských firem. Tento problém si už získal veřejnou pozornost.

Společně s rozvojovou organizací War on Want a s Amnesty International tematizuje CAAT potřebu legislativně upravit postavení soukromých vojenských a bezpečnostních agentur.

Kontakty a zdroje informací

Finsko

Civil Society Conflict Prevention Network - KATU

Toolontorinkatu 2 B
Helsinki
00260 FINLAND
Tel: +358 9 231 50550
Fax: +358 9 231 50520
anne.palm@katunet.fi
www.katunet.fi

Peace Union of Finland,

Peace Station, Veturitori 2, 00520 Helsinki

Německo

Bonn International Centre for Conversion (BICC)

An der Elisabethkirche 25
Bonn
D-53113
GERMANY
Tel: +49 22 891 1960
Fax: +49 22 824 1215
faltas@bicc.de
helpdesk@bicc.de
www.disarmament.de
www.bicc.de

European Association for Research on Transformation e.V. (EART e.V.)

c/o Auf der Koppel 40
Hamburg
22399
GERMANY
Tel: +49 40 602 7975
Fax: +49 40 606 7108 7
peter.lock@t-online.de
www.peter-lock.de

Peace Research Institute (PRIF)

Leimenrode 29
Frankfurt
60322
GERMANY
Tel: +49 69 959 104 0
Fax: +49 69 558 481
info@hsfk.de, wisotzki@hsfk.de, www.hsfk.de, www.prif.org

World Vision Germany

Am Houiller Platz 4
Friedrichsdorf
61381
GERMANY
Tel: +49 617 276 3150
Fax: +49 617 276 3270
kurt_bangert@wvi.org
www.worldvision.de

BUKO Kampagne "Stoppt die Rüstungsexporte"

Buchtstr. 14-15
28195 Bremen
te. 0421-32 60 45
fax. 0421-33 78 177
stop-arms-trade@t-online.de

DAKS/Deutsches Aktionsnetz Kleinwaffen stoppen

C/O Rüstungsinformationsbüro (RIB e.V.)
Postrach 5261
790 19 Freiburg
www.rib-ev.de/daks
www.worldvision.de

Nizozemí

International Fellowship of Reconciliation (IFOR)

Spoorstraat 38
Alkmaar
NL 1815 BK
NETHERLANDS
Tel: +31 72 512 3014
Fax: +31 72 515 1102
office@ifor.org
www.ifor.org

Novib, Oxfam Netherlands

PO Box 30919
The Hague
2500 GX
NETHERLANDS
Tel: +31 70 342 1758
Fax: +31 70 361 4461
arjan.el.fassed@novib.nl
www.novib.nl

Pax Christi Netherlands

PO Box 19318
Utrecht
3501 DH
NETHERLANDS
Tel: +31 64 155 50 14, +31 30 242 84 87
Fax: +31 30 236 81 99
hollestelle@paxchristi.nl
www.passievoorvrede.nl

ENEAT/European Network against Arms Trade
<http://www.antenna.nl/enaat/>

Slovensko

Amnesty International na Slovensku

Benediktiho 5
811 05 Bratislava
tel/fax/odkazovac: +421-2-54419660
<mailto:amnesty@amnesty.sk>

Velká Británie

Amnesty International - International Secretariat

1 Easton Street
London
WC1X 0DW
UK
Tel: +44 20 7413 5945
Fax: +44 20 7356 1157
sscarpel@amnesty.org
www.amnesty.org

Campaign Against Arms Trade (CAAT)

11 Goodwin St
London
N4 3HQ
UK
Tel: +44 20 7281 0297
Fax: +44 20 7281 4369
ann@caat.demon.co.uk
www.caat.org.uk

World Disarmament Campaign

PO Box 28209
Edinburgh
EH9 1ZR
UK
Tel: +44 131 447 4004
Fax: +44 131 447 4004
editor.worlddisarm@care4free.net

Oxfam GB

274 Banbury Rd
Oxford
OX2 7DZ
UK
Tel: +44 1865 311 311
Fax: +44 1865 312 407
osprague@oxfam.org.uk
www.oxfam.org.uk

Gun Control Network (GCN)

PO Box 11495
London
N3 2FE
UK
Tel: +44 20 8940 0911
Fax: +44 20 8343 4048
gcn-uk@btconnect.com

Švédsko

Swedish Peace and Arbitration Society

Box 4134, 102 63 Stockholm, Sweden
Tel +46 8 702 18 30, +46 70 477 95 86
Fax +46 8 702 18 46
rolf.lindahl@svenskafreds.se
www.svenskafreds.se

Inspektionen för strategiska produkten/Swedish Inspectorate of Strategic Products (ISP)

Phone: +46 8 406 31 00
Fax: +46 8 20 31 00
Visiting address:
Klarabergsviadukten 90
Postal address:
P.O. Box 70252, SE-107 22 STOCKHOLM, Sweden
www.isp.se

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)

Signalistgatan 9 SE-169 70 Solna Sweden

Phone: +46-8-655 97 00 Fax: +46-8-655 97 33 E-mail: sipri@sipri.org

<http://www.sipri.org>

Švýcarsko

Schweizerischer Friedensrat SFR

Gartenhofstrasse 7

beim Bahnhof Wiedikon

8004 Zürich

Postalisch:

Schweizerischer Friedensrat SFR

Postfach 6386

8023 Zürich

044 242 93 21 *Per Fax:* 044 241 29 26

info@friedensrat.ch

<http://www.friedensrat.ch>

Interpixel theatre

<http://www.interpixel.com>

Smal Arms Survey,

Avenue Blanc 47

1202 Geneve

<http://www.smallarmssurvey.org>

Swisspeace

Sonnenberg Strasse 17

Bern 7

3000

SWITZERLAND

Tel: +41 31 330 1028

Fax: +41 31 330 1213

krummenacher@swisspeace.unibe.ch

www.swisspeace.org

International Peace Bureau (IPB - Switzerland)

41 rue de Zürich

Geneva

CH-1201

SWITZERLAND

Tel: +41 22 731 6429

Fax: +41 22 738 9419

mailbox@ipb.org

www.ipb.org

Partneři projektu

Amnesty International

Provaznická 3, Praha 1
+420 224 248 615
campaigns@amnesty.cz
www.amnesty.cz

NEzávislé Sociálně Ekologické HNUTÍ – NESEHNUTÍ

tř. Kpt. Jaroše 31, 602 00 Brno 2
+420 543 24 53 42, 605 239 579
<http://nesehnuti.cz>
brno@nesehnuti.cz

Ekumenická akademie Praha

Na Míčánkách 1, 101 00 Praha 10
ekumakad@volny.cz
<http://www.ekumaka.cz>

Obsah

Úvod	2
Zprávy z jednotlivých zemí	
<i>Finsko</i>	<i>3</i>
<i>Německo</i>	<i>5</i>
<i>Nizozemí</i>	<i>7</i>
<i>Slovensko</i>	<i>8</i>
<i>Švédsko</i>	<i>9</i>
<i>Švýcarsko</i>	<i>12</i>
<i>Velká Británie</i>	<i>13</i>
Odkazy a kontakty	15